

Saksframlegg

Arkivreferanse: 2019/23858- 7
Saksbehandlere: Kjell-Ove Hauge, Leif Håvard Lundø Vikshåland, Liv Torhild Welde Flage
Avdeling: Regionalplanavdelingen

**Konsesjonssøknad for Gya og Mjelkefossen kraftverk i
Hellelandsvassdraget - høringsuttalelse****Sakens gang**

Saksnummer	Møtedato	Utvalg
	01.10.2019	Fylkesutvalget

Vedlegg

1. **Hellelandsvassdraget-2019-1** (Oversendelsesbrev fra NVE av 10.05.2019 - 2s).
2. **Hellelandsvassdraget - 2019 – 2** (Protokoll fra fylkesutvalgets behandling 31.05.2011 - 2s).
3. **Hellelandsvassdraget - 2019-3** (Lokalisering av tiltaket - 1s).
4. **Hellelandsvassdraget-2019-4** (Utbyggingsplan for kraftverkene - 1s).
5. **Hellelandsvassdraget - 2019-5** (Skisse for nettilknytning - 1s).
6. **Hellelandsvassdraget-2019-6** (Tabell over konsekvensvurderinger - 1s).
7. **Hellelandsvassdraget - 2019- 7** (Notat vedrørende kulturminnevern - 3s).

1. Sammendrag

NVE har sendt på høring en sak om utbygging av vannkraftverkene Gya og Mjelkefossen i Hellelandsvassdraget samt nettilknytning av disse. Samlet årlig kraftproduksjon er beregnet til ca 60 GWh. Tiltakene har redusert omfang sammenlignet med en søknad fra Dalane Kraft AS fra 2011. På bakgrunn av tidligere vedtak og redusert konfliktomfang tilrår fylkesrådmannen at det gis konsesjon på visse vilkår knyttet til kulturminneverninteresser.

2. Fylkesrådmannens innstilling

1. Rogaland fylkeskommune tilrår bygging av Mjelkefossen og Gya kraftstasjoner samt tilhørende nettilknytning som omsøkt i april 2019 på følgende vilkår:
 - Det må gjennomføres arkeologiske undersøkelser, jfr. Kulturminnelovens §9.
 - Fylkeskommunen må få seg forelagt en eventuell miljø-, transport- og anleggsplan for tiltakene.

Inge Smith Dokken
fylkesrådmann

Christine Haver
regionalplansjef

3. Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i brev av 10.05.2019 sendt på høring en sak om kraftutbygging i Hellelandsvassdraget i Eigersund kommune (vedlegg 1). Søknaden gjelder utbygging av to kraftstasjoner, Mjelkefossen og Gya med tilhørende anlegg samt en 19,6 km lang 132 kV kraftlinje fra Eigeland til Gya. Tiltakshavere er Dalane Kraft AS og Dalane Nett AS. Saken behandles etter Energiloven, Vannressursloven, Vassdragsreguleringsloven og Oreigningsloven. Høringsfristen er satt til 15.09.2019. Rogaland fylkeskommune har fått utsatt høringsfristen til etter fylkesutvalgets behandling 01.10.2019.

4. Tidligere behandling

Dalane Kraft søkte i 2011 om en større utbygging i Hellelandsvassdraget med fire kraftstasjoner. Rogaland fylkeskommune avga høringsuttalelse til denne søknaden etter behandling i fylkesutvalget 31.05.2011. Fylkeskommunen tilrådte da utbygging av alle de fire omsøkte kraftstasjonene (Mjelkefossen, Gya, Tekse og Åmot) samt kraftlinja fra Eigeland til Gya (vedlegg 2). Dalane Kraft trakk imidlertid tilbake søknaden. Foreliggende søknad (2019) vil gi vesentlig mindre påvirkning enn de omsøkte prosjektene fra 2011. Konsekvensutredningen med fagrapporter utarbeidet til søknaden i 2011 er lagt til grunn så langt det passer for de enkelte fagtema. Vurderinger av verdi, omfang og konsekvens, samt forslag til avbøtende tiltak, er revidert i den foreliggende søknaden.

5. Saksopplysninger

5.1. Eksisterende vannkraftutbygging i Hellelandsvassdraget

Hellelandsvassdraget ligger i Eigersund, Lund og Sirdal kommuner (vedlegg 3). Det har et nedbørfelt på 236 km² og strekker seg 40 km i nordøstlig retning med hovedtilløp fra Gyadalen. Hellelandselva renner ut i sjøen ved Egersund by. Øgreyfoss kraftverk (fra 1969) utnytter i dag fallet mellom Øgreivatnet og Slettebøvatnet rett nord for Egersund by. Kraftverket har en midlere årsproduksjon på ca 65 GWh og bruker reguleringer i følgende vatn: Øgreivatnet, Sletthei/Migarvatnet, Teksevatnet, Urdalsvatnet, Botnavatnet og Gyavatnet. De eldste reguleringene ble gitt i 1923. I tillegg fins to mindre kraftverk i sidefelt til hovedelva, Mydland kraftverk og Svanedal kraftverk.

5.2. Oversikt over utbyggingsplanene

5.2.1 Kraftstasjoner med tilhørende anlegg

Utbyggingsplanene er vist på kart i vedlegg 4.

Utbyggingssøknaden datert 8. april 2019 inneholder planer for bygging av følgende kraftverk:

Mjelkefossen kraftverk

Kraftverket vil utnytte fallet mellom Litla Mjelkevatnet og Gyaåna med utløp i Gyaåna noen hundre meter oppstrøms Gyavatnet. Samlet nedbørfelt er 11,8 km². Det planlegges bygd en terskel i utløpet av Bessevatnet og tilsiget til Bessevatnet overføres til Stora Mjelkevatnet i en ca 800 meter lang tunnel. I utløpet av Stora Mjelkevatnet skal det kanaliseres slik at nedre vannstand i Stora Mjelkevatnet senkes til normalvannstanden i Tjødna ved Brekkå til kote 594. Kanalen vil bli ca 50 meter lang, 3 meter bred og med største dybde på 3 meter. Videre planlegges det å etablere en ny dam i utløpet av Tjødna ved Brekkå for regulering av magasinet som derved etableres i Stora Mjelkevatnet og Tjødna ved Brekkå. Reguleringen blir mellom HRV kote 598 og LRV kote 594. Lengden på damkrona blir 25 meter og største høyde 6 meter. For overføring av vann fra Tjødna ved Brekkå/Stora Mjelkevatnet til Litla Mjelkevatnet, planlegges det etablert et borehull med diameter 1,2 meter. I utløpet av Litla Mjelkevatnet skal

det etableres en ny dam samt inntak for overføring av vannet til Mjelkefossen kraftverk. Litla Mjelkevatnet vil få en regulering på 1 meter. Lengden på damkrona blir 25 meter og høyden 2 meter.

Tilløpsvannveien til kraftstasjonen vil få en totallengde på 1340 meter, hvorav de nederste 370 meterne er utsprengt tunnel og de øverste 970 meterne er borehull.

Mjelkefossen kraftverk planlegges bygd i fjellskjæring og vil utnytte et brutto fall på 378 meter. Avløpet fra stasjonen vil ledes i et ca 200 meter langt nedgravd rør under fylkesvei 42 med utløp i Gyaåna på kote 187.

Installert effekt blir 8,9 MW og årsproduksjonen er estimert til 34,1 GWh.

Utbyggingskostnadene er beregnet til 137,6 mill. NOK, noe som gir en utbyggingspris på 4,04 kr/kWh.

Gya kraftverk

Gya kraftverk vil utnytte et fall i Gyaåna mellom Gyalona og Gyavatnet på ca 100 meter.

Nedbørfeltet som planlegges utnyttet er på 46,4 km². Det planlegges et dykket inntak i Gyalona på nordsida av utløpet fra vatnet. Fra inntaket vil det bli sprengt en 1350 meter lang tunnel ned til kraftstasjonen som forutsettes samlokalisert med Mjelkefossen kraftstasjon. Gya kraftverk vil, som et rent elvekraftverk, til enhver tid over året kjøres på tilgjengelig vannføring. Det vil installeres to turbiner med en samlet effekt på 8,9 MW. Estimert årsproduksjon er 25,4 GWh og utbyggingskostnadene er beregnet til 100,7 mill. NOK. Dette gir en utbyggingspris på 3,96 kr/kWh.

Samlet vil de to kraftstasjonene kunne levere en årsproduksjon på 59,5 GWh til en utbyggingspris på 4,00 kr/kWh.

5.2.2 Forslag til minstevannføringer

Ved inntak i Bessevatnet foreslås en minstevannføring på 19 l/s sommer og vinter. Tilsvarende tall for inntak ved Tjødna ved Brekkå og Litla Mjelkevatnet er hhv. 15 l/s og 23 l/s. For disse tre stedene tilsvarer foreslått minstevannføring alminnelig lavvannføring*.

Ved inntak i Gyalona foreslås minstevannføring på 275 l/s om sommeren og 200 l/s om vinteren. Her er alminnelig lavvannføring oppgitt til 204 l/s.

** Alminnelig lavvannføring er den gjennomsnittlige laveste vannføring i et vassdrag, regnet over ett år.*

5.2.3 Nettilknytning av Mjelkefossen og Gya kraftstasjoner

Det er Dalane Nett AS som søker om nettilknytning for kraftverkene. Grunnet manglende kapasitet i nærliggende distribusjonsnett, er omsøkt løsning basert på en kombinasjon av ny luftlinje og ny kabel fra Eigestad til Gya. Det søkes om nytt koblingsanlegg ved Eigestad for tilkobling til eksisterende 50 kV luftlinje mellom Kjelland og Birkemoen. Videre søkes det om en 12,6 km lang 132 kV luftlinje til Gydal, hvor linja går over i en 7 km lang 132 kV kabel og føres videre til Gya. Kabelen vil i hovedsak bli lagt i vann. På Gya søkes det om oppføring av Gya transformatorstasjon og 22 kV kabler for tilknytning av kraftverkene (1 km nedgravde kabler). Gya transformatorstasjon planlegges plassert i dagen i nærheten av en eksisterende nettstasjon. Plassering og utforming av transformatorstasjonen vil være gjenstand for detaljprosjektering senere. Vedlegg 5 viser hovedtrekkene i planlagt nettilknytning.

For utfyllende opplysninger om utbyggingsplaner, både kraftverk og nettilknytning, vises til www.nve.no/konsesjoner.

5.3 Konsekvenser av planlagt utbygging

Følgende tema er behandlet: hydrologi, erosjon og sedimenttransport, isforhold, vanntemperatur, lokalklima, vannforsyning og forurensing, naturmangfold, fisk, landskap og inngrepsfrie områder, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø, landbruks- og naturressurser, vilt, skredfare, reiseliv og samfunnsmessige virkninger.

De største negative konsekvensene er knyttet til naturmangfold, landskap og friluftsliv.

Naturmangfold

Utbygging av Gya kraftverk vil gi en middels negativ effekt på Gyalona som en uvanlig naturtype. I tillegg må det kunne forventes at en beverfamilie som er knyttet til Gyalona vil bli negativt påvirket i middels til stor grad. Samlet vurdering er satt til middels/stort negativt omfang (-2/-3).

Utbygging av Mjelkefossen kraftverk er samlet sett vurdert til å gi en middels stor negativ effekt (-2). Vannførendringer som vil påvirke forholdene for beveren i Gyalona og forekomst av den regionalt sjeldne kulegråmosen knyttet til Store Mjelkeåna, Nedre Mjelkeåna og Bessåna er her trukket fram.

Landskap og inngrepsfrie områder

Utbygging av Gya kraftverk vil innebære en del landskapsinngrep i et område som i dag er noe på virket av inngrep. Kraftverket vil tilnærmet ikke medføre reduksjon av inngrepsfrie naturområder. Samlet vurdering er satt til middels negativt omfang (-2).

Utbygging av Mjelkefossen kraftverk vil medføre betydelige landskapsinngrep i et tilnærmet uberørt fjellområde. Inngrepene vil bryte opp et stort sammenhengende fjellområde og føre til en reduksjon på ca 6 km² av inngrepsfritt område, sone 2.

Vannstrengene og fossefallene i delområdet er en viktig opplevelsesfaktor, og spesielt Mjelkefossen er et særmerket fossefall. Samlet vurdering er satt til middels/stort negativt omfang (-2/-3).

Friluftsliv

Utbygging av Gya kraftverk vil stort sett påvirke de nære omgivelsene i den aktuelle delen av Gyadalen. Samlet sett vurderes effekten på friluftsliv til å være middels negativ (-2). Det er da lagt til grunn lokal påvirkning av hytter, to turstier og betydelig redusert vannføring i Gyaåna.

Utbygging av Mjelkefossen kraftverk vil føre til betydelige inngrep og påvirkninger til lokale turområder. Fire hytter blir indirekte berørt gjennom anleggsarbeid, inngrep og redusert vannføring. I tillegg vil brukerne av turstiene som går til fjellet langs med Store Mjelkeåna og Nedre Mjelkeåna bli negativt berørt. Samlet sett vurderes effekten til å være middels/stor negativ (-2/-3).

Konsekvenser av nettilknytning

For luftlinja mellom Eigestad og Gydal vurderes konsekvensene for landskap til middels negativ (-2), for friluftsliv til middels/liten negativ (-2/-1) og for kulturminner til middels negativ (-2). Kraftledningen vil utgjøre en betydelig kollisjonsrisiko for mange fuglearter og vil sannsynligvis ha en barriereeffekt for hjortedyr de første årene etter etablering. Disse konfliktene er ikke nærmere klassifisert i søknaden.

Samfunnsmessige virkninger – se side 112.

Nødvendige investeringskostnader til bygging av de to kraftstasjonene med tilhørende reguleringsanlegg og overføringsanlegg er beregnet til vel 308 mill. NOK (2018-kroner) fordelt

over to år (2020-2022). Det er estimert mulige leveranser fra norsk næringsliv (i første rekke bygge- og anleggsarbeid) til utbyggingen på omkring 260 mill. NOK eller 85% av totalinvesteringen. På regionalt nivå er det estimert leveranser fra næringslivet i Rogaland på ca 65 mill. NOK, eller 25% av de norske leveransene. En betydelig del av de regionale leveransene ventes å komme fra Dalane. Driften av anleggene vil gi ca 1ett nytt årsverk. De to nye kraftverkene vil gi Eigersund kommune årlige inntekter i form av kommunal eiendomsskatt, konsesjonsavgift og konsesjonskraft. Det er ikke spesifisert noe beløp i søknaden.

I vedlegg 6 er konsekvensene av tiltakene presentert i tabellform.

For utfyllende opplysninger om konsekvensene av tiltaket vises til www.nve.no/konsesjoner.

6. Fylkesrådmannens vurdering

Deler av Hellelandsvassdraget er allerede utnyttet til vannkraftproduksjon. I vurderingen av positive virkninger av planlagt kraftutbygging opp mot negative konsekvenser for natur og miljø, mener fylkesrådmannen det er viktig å skille mellom inngrep/justeringer i allerede regulerte områder og inngrep i områder uten kraftutbygging eller andre, tyngre tekniske inngrep.

Mjelkefossen kraftverk innebærer betydelige inngrep i et tilnærmet uberørt fjellområde og fører til tap av ca 6 km² inngrepsfritt område. De negative konsekvensene for friluftslivet er også betydelige. Prosjektet er imidlertid mindre omfattende og mindre konfliktfyllt enn planene fra 2011.

Planene for Gya kraftverk er betydelig nedjusterte sammenlignet med 2011 og innebærer ikke lenger verken overføring fra andre nedbørfelt eller reguleringsmagasin. Som et rent elvekraftverk i et område som allerede er en del preget av menneskelige inngrep er det samlede konfliktnivået redusert.

Når det gjelder kulturminner, ble det i 2006 gjennomført innledende arkeologiske registreringer i forbindelse med planer for kraftutbygging. Undersøkelsesplikten, jfr. Kulturminnelovens §9 er imidlertid ikke oppfylt for planene som nå legges fram og det gjenstår arkeologisk registreringsarbeid, blant annet knyttet til foreslåtte byggeområder, riggområder, massedeponi, anleggsveier og ledningstraseer. Det er heller ikke utført arkeologiske registreringer i reguleringssonen til de berørte vatna som i dag er uregulerte. Fylkesrådmannen forutsetter derfor at det nå stilles krav om gjennomføring av arkeologiske registreringer etter ikke kjente automatisk fredete kulturminner før Rogaland fylkeskommune, som regional kulturminneansvarlig, kan avgi endelig uttalelse vedrørende tiltakets innvirkning på slike kulturminner.

Det må videre tas hensyn til allerede kjente kulturminner og kulturlandskap som stølsvoller, verneverdig bebyggelse og tun, eldre steingjerde, geiler, veger, stier og ruiner etter bygg. Dersom omsøkte kraftverk får uheldige konsekvenser for vannføringen i Gyaåna ved Terland klopp, må det sikres en akseptabel minstevannføring omkring dette vedtaksfreda kulturminnet. Forslag til avbøtende tiltak forutsettes fulgt opp av tiltakshaver i den videre prosess. En mer utførlig redegjørelse fra fylkesrådmannen knyttet til kulturminnefaglige spørsmål foreligger som vedlegg 7.

7. Konklusjon

Med utgangspunkt i tidligere fylkeskommunale vedtak og en avveining av positive og negative konsekvenser av omsøkt utbygging, vil fylkesrådmannen kunne tilrå utbygging av Mjelkefossen og Gya kraftverk med tilhørende nettilknytning Eigestad-Gya. Det må imidlertid stilles krav om arkeologiske undersøkelser. Dessuten må en eventuell miljø-, transport og anleggsplan (MTA plan) i etterkant av en gitt konsesjon sendes på høring til fylkeskommunen.

Dette dokumentet er elektronisk godkjent.